

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (ketvirtoji kolegija) SPRENDIMAS

2020 m. liepos 9 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Vartotojų apsauga – Direktyva 93/13/EEB – Nesąžiningos sąlygos sutartyse su vartotojais – Hipoteka užtikrintos paskolos sutartis – Palūkanų normos kintamumą ribojanti sąlyga (vadinamoji „apatinės ribos“ sąlyga) – Novacijos sutartis – Atsisakymas pareikšti ieškinius dėl sutarties sąlygų – Privalomojo pobūdžio nebuvimas“

Byloje C-452/18

dėl *Juzgado de Primera Instancia e Instrucción no 3 de Teruel* (Teruelio pirmosios instancijos ir tyrimo teismas Nr. 3, Ispanija) 2018 m. birželio 26 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2018 m. liepos 11 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

XZ

prieš

Ibercaja Banco SA

TEISINGUMO TEISMAS (ketvirtoji kolegija),

kuriį sudaro kolegijos pirmininkas M. Vilaras, teisėjai S. Rodin (pranešėjas), D. Šváby, K. Jürimäe ir N. Piçarra,

generalinis advokatas H. Saugmandsgaard Øe,

posėdžio sekretorė L. Carrasco-Marco, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2019 m. rugsėjo 11 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- XZ, iš pradžių atstovaujamos advokato D. J. Fernández Yubero, vėliau – advokatų J. de la Torre García bayo, R. Lúpez Garbayo ir M. Pradel Gonzalo,
- *Ibercaja Banco, SA*, atstovaujamos advokatų J. M. Rodríguez Cárcamo ir A. M. Rodríguez Conde,
- Ispanijos vyriausybės, atstovaujamos iš pradžių M. J. García-Valdecasas Dorrego, vėliau – M. Aguilera Ruiz,
- Europos Komisijos, atstovaujamos J. Baquero Cruz, N. Ruiz García Napoleón ir C. Valero,

* Proceso kalba: ispanų.

susipažinęs su 2020 m. sausio 30 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,
priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288) 3–6 straipsnių išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant XZ ir *Ibercaja Banco SA* ginčą dėl jų sudarytoje hipoteka užtikrintos paskolos sutartyje numatytų sąlygų.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 Direktyvos 93/13 3 straipsnyje numatyta:

„1. Ta sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai.

2. Visada yra laikoma, kad dėl sąlygos nebuvo atskirai derėtasi, jeigu ji buvo parengta iš anksto, ir vartotojas dėl to negalėjo padaryti įtakos sąlygos esmei, ypač iš anksto suformuluotos tipinės sutarties atveju.

Faktas, kad buvo atskirai derėtasi dėl tam tikrų sąlygos aspektų arba vienos konkrečios sąlygos, neužkerta kelio ši straipsnį taikyti likusiai sutarties daliai, jeigu bendrai įvertinus sutartį paaiškėja, jog tai vis dėlto yra iš anksto suformuluota tipinė sutartis.

Tuo atveju, kai bet kuris pardavėjas ar tiekėjas [verslininkas] tvirtina, kad dėl tipinės sąlygos buvo atskirai derėtasi, jam tenka to įrodinėjimo pareiga.

3. Priede pateikiamas orientacinis ir neišsamus sąlygų, kurias galima laikyti nesąžiningomis, sąrašas.“

- 4 Šios direktyvos 4 straipsnyje nurodyta:

„1. Nepažeidžiant 7 straipsnio, sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas, atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį, ir sutarties sudarymo metu nurodant visas sutarties sudarymo aplinkybes ir visas kitas tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygas [ir remiantis sudarant sutartį buvusiomis visomis aplinkybėmis ir visomis kitomis tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygomis].

2. Sąlygų nesąžiningumo vertinimas nėra susijęs nei su pagrindinio sutarties dalyko apibrėžimu, nei su kainos ir atlygio adekvatumu mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms, jei šios sąlygos pateikiamos aiškia, suprantama kalba.“

5 Šios direktyvos 5 straipsnyje nustatyta:

„Tose sutartyse, kur visos ar tam tikros vartotojui siūlomos sąlygos pateikiamos raštu, jos visada turi būti išdėstomos aiškia, suprantama kalba. Atsiradus abejonių dėl sąlygos reikšmės, interpretuojama vartotojo naudai. Ši taisyklė dėl interpretavimo netaikoma 7 straipsnio 2 dalyje nustatytų procedūrų atveju.“

6 Tos pačios direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, [kad sutartyje, kurią verslininkas sudaro su vartotoju, naudojamos nesąžiningos sąlygos nacionalinės teisės aktuose nustatytomis sąlygomis] nebūtų privalomos vartotojui, ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų.“

7 Direktyvos 93/13 8 straipsnyje numatyta:

„Valstybės narės gali priimti arba išlaikyti pačias griežčiausias [griežtesnes] Sutartį atitinkančias nuostatas šia direktyva reglamentuojamoje srityje, siekiant užtikrinti maksimalią vartotojo apsaugą.“

8 Šios direktyvos priedo 1 punkto q papunktyje, kuriame pateiktas orientacinis ir neišsamus sąlygų, kurias galima laikyti nesąžiningomis, sąrašas, numatyta:

„Sąlygos, kurių tikslas arba rezultatas:

<...>

q) panaikinti arba trukdyti vartotojo teisei pareikšti ieškinį arba naudotis bet kuria kita teisinės apsaugos priemone <...>“

Ispanijos teisė

Karaliaus įstatyminis dekretas 1/2007

9 Direktyva 93/13 į Ispanijos teisę iš esmės perkelta 1998 m. balandžio 13 d. *Ley 7/1998 sobre condiciones generales de la contratación* (Įstatymas Nr. 7/1998 dėl bendrųjų sutarties sąlygų (BOE, Nr. 89, 1998 m. balandžio 14 d, p. 12304) kartu su kitomis nuostatomis, kuriomis perkeliama įvairios Sąjungos direktyvos vartotojų apsaugos srityje, nauja redakcija išdėstyta 2001 m. lapkričio 16 d. *Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias* (Karaliaus įstatyminis dekretas Nr. 1/2007 dėl Bendrojo įstatymo dėl vartotojų ir naudotojų apsaugos ir kitų papildomų įstatymų išdėstymo nauja redakcija (BOE, Nr. 287, 2007 m. lapkričio 30 d., p. 49181; toliau – Karaliaus įstatyminis dekretas Nr. 1/2007)).

10 Karaliaus įstatyminio dekreto Nr. 1/2007 10 straipsnyje nustatyta:

„Išankstinis pagal šį teisės aktą pripažįstamų vartotojų ir naudotojų teisių atsisakymas negalioja – kaip ir veiksmai, atlikti pažeidžiant įstatymą, kaip numatyta *Código Civil* [(Civilinis kodeksas)] 6 straipsnyje.“

11 Karaliaus įstatyminio dekreto Nr. 1/2007 83 straipsnyje, be kita ko, numatyta, kad „nesąžiningos sąlygos yra niekinės, ir laikoma, kad dėl jų nebuvo susitarta“.

Civilinis kodeksas

- 12 Ispanijos civilinio kodekso 1208 straipsnyje nustatyta:

„Novacija laikoma niekine, jei pradinė prievolė taip pat buvo niekinė, nebent negaliojimo pagrindu remiasi skolininkas arba dėl patvirtinimo iš pradžių buvę niekiniai veiksmai tampa galiojančiais.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 13 2011 m. gruodžio 23 d. notariškai patvirtintu aktu XZ įsigijo iš nekilnojamojo turto projektų vystytojo nekilnojamąjį turtą už 148 813,04 EUR sumą ir taip šį vystytoją pakeitė kaip hipoteka užtikrintos paskolos, kurią suteikė kredito įstaiga *Caja de Ahorros de la Inmaculada de Aragón*, vėliau tapusi *Ibercaja Banco*, gavėja. Taip XZ sutiko su visais susitarimais ir sąlygomis, susijusiais su šia hipoteka užtikrinta paskola (toliau – hipoteka užtikrintos paskolos sutartis), kaip jos buvo apibrėžtos pradinio skolininko ir kredito įstaigos.
- 14 Hipoteka užtikrintos paskolos sutartyje buvo numatyta sąlyga, susijusi su šiai paskolai taikytinomis maksimalia ir minimalia palūkanų normomis, t. y. 9,75 % metinė norma – vadinamoji „viršutinė riba“ ir 3,25 % metinė norma – vadinamoji „apatinė riba“.
- 15 Dėl šios hipoteka užtikrintos paskolos sutarties 2014 m. kovo 4 d. buvo sudarytas pakeitimo aktas (toliau – novacijos sutartis), be kita ko, dėl „apatinės ribos“ sąlygoje nustatytos palūkanų normos: ši buvo sumažinta iki 2,35 % nominaliosios metinės normos. Be to, vienoje iš novacijos sutarties sąlygų buvo numatyta: „Šalys patvirtina paskolos sutarties galiojimą ir taikymą, pripažįsta, kad šios sutarties sąlygos yra tinkamos, todėl abi aiškiai atsisako imtis prieš kitą šalį bet kokių veiksmų, susijusių su sudaryta sutartimi ir jos sąlygomis, taip pat su iki šiol taikytomis taisyklėmis ir atliktais mokėjimais, kuriuos abi pripažįsta tinkamais.“ Ranka padarytame įrašė XZ taip pat nurodė, kad žino ir supranta, jog „paskolos palūkanų norma niekada nebus mažesnė už 2,35 % nominalią metinių palūkanų normą“.
- 16 XZ kreipėsi į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą *Juzgado de Primera Instancia e Instrucción no 3 de Teruel* (Teruelio pirmosios instancijos ir tyrimo teismas Nr. 3) su ieškiniu, prašydama pripažinti, kad hipoteka užtikrintos paskolos sutartyje esanti „apatinės ribos“ sąlyga yra nesąžininga, ir nurodyti kredito įstaigai panaikinti šią sąlygą, taip pat grąžinti jai pagal tą sąlygą nepagrįstai išmokėtas sumas nuo šios paskolos sutarties pasirašymo momento.
- 17 Kadangi *Ibercaja Banco*, nesutikdama su XZ reikalavimais, rėmėsi novacijos sutarties sąlygomis, ieškovė pagrindinėje byloje taip pat prašė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo patikslinti, kiek sandoriai, kuriais pakeičiama sutartis, visų pirma viena iš jos sąlygų, kurios nesąžiningumu remiamasi, taip pat yra „užkrėsti“ dėl šios sąlygos ir dėl to neturi privalomosios galios pagal Karaliaus įstatyminio dekreto Nr. 1/2007 83 straipsnį.
- 18 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad būtent po to, kai 2013 m. gegužės 9 d. *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas, Ispanija) priėmė Sprendimą 241/2013, kuriame hipoteka užtikrintos paskolos sutartyse esančios „apatinės ribos“ sąlygos pripažintos negaliojančiomis, nes neatitiko aiškumo ir skaidrumo reikalavimų, *Ibercaja Banco* pradėjo naujas derybas dėl šių sąlygų, esančių hipoteka užtikrintos paskolos sutartyse, kurias buvo sudariusi. Atsižvelgdamas į tai, šis teismas abejoja, ar naujos derybos dėl nesąžiningos sąlygos suderinamos su Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu principu, pagal kurį nesąžiningos sąlygos vartotojams neprivalomos.
- 19 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad pati novacijos sutartis gali neatitikti *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas) nustatyto „skaidrumo kriterijaus“ sąlygų. Šis teismas visų pirma nurodo, kad pagrindinėje byloje yra ryškus neatitikimas tarp paskolos gavėjo

nenaudai nustatytų teisių ir pareigų, be to, šis gavėjas nebuvo neinformuotas apie nuostolius, kurių gali patirti dėl naujos „apatinės ribos“ sąlygos taikymo, ir tai, kad paskolos gavėjas negali susigrąžinti taip patirtų nuostolių dėl to, kad atsisakė teisės pareikšti kokį nors ieškinį kredito įstaigai.

20 Šiomis aplinkybėmis *Juzgado de Primera Instancia e Instrucción no 3 de Teruel* (Teruelio pirmosios instancijos ir tyrimo teismas Nr. 3) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar principas, pagal kurį negaliojančios sąlygos nėra privalomos (Direktyvos [93/13] 6 straipsnis), taip pat turi būti taikomas sutartims ir sandoriams, sudarytiems vėliau už šias sąlygas, kaip yra kalbant apie [paskolos] novacijos sutartį?

Jeigu taip, turint omenyje, jog niekinis tokios sąlygos pobūdis reiškia, kad ji laikoma niekada neegzistavusia sutartimi reglamentuojamuose teisiniuose ir ekonominiuose santykiuose, ar galima daryti išvadą, kad paskesni sandoriai, t. y. [paskolos] novacijos sutartis, ir jų sukeltos pasekmės šiai sąlygai taip pat teisiškai išnyksta ir turi būti laikomi neegzistuojančiais ir nesukeliančiais jokių pasekmių?

2. Ar dokumentai, kuriais iš dalies keičiamos arba papildomos sąlygos, dėl kurių nebuvo derėtasi ir kurios gali būti pripažintos nesąžiningomis ir neskaidriomis, gali būti laikomi sutarčių bendrųjų sąlygų dalimi pagal [Direktyvos 93/13] 3 straipsnio nuostatas, ir dėl to jiems gali būti taikomi tie patys negaliojimo pagrindai kaip ir pradiniam dokumentams, kurie keičiami ar papildomi?

3. Ar [paskolos] novacijos sutartyje numatytas atsisakymas pareikšti ieškinius taip pat turi būti laikomas negaliojančiu dėl to, kad klientų pasirašytose sutartyse jiems nebuvo pateikta informacija apie negaliojančią sąlygą ir nenurodyta pinigų suma ar finansinė vertė, kurią jie turi teisę gauti kaip kompensaciją už palūkanas, sumokėtas dėl to, kad iš pradžių buvo nustatytos „apatinės ribos sąlygos“?

Taip nurodoma, kad klientas patvirtina reikalavimo atsisakymą, nors bankas jo neinformuoja, ko būtent jis atsisako ir kiek pinigų atsisako.

4. Ar, analizuojant paskolos novacijos sutartį pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudenciją ir Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį ir 4 straipsnio 2 dalį, reikia pripažinti, kad į ją įtrauktai naujai apatinės ribos sąlygai taip pat trūksta skaidrumo, nes bankas tai pat pažeidžia skaidrumo kriterijus, nustatytus 2013 m. gegužės 9 d. *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas <...>) sprendime, neinformuodamas kliento apie dėl šios sąlygos patiriamas tikrąsias finansines išlaidas, susijusias su hipoteka, kad klientas galėtų žinoti, kokias palūkanas (ir dėl to susidariusią sumą) jis turės mokėti, jeigu būtų taikoma nauja apatinės ribos sąlyga, ir kokias palūkanas (ir dėl to susidariusią sumą) jis turės mokėti, jeigu nebūtų taikoma jokia apatinės ribos sąlyga, ir jei būtų taikoma suteikiant hipoteka užtikrintą paskolą sutarta palūkanų norma, nenustatant jų apatinės ribos?

Kitaip tariant, ar prinesdama dokumentą, pavadintą „apatinės ribos sąlygų“ novacija, finansų įstaiga privalėjo laikytis [Direktyvos 93/13] 3 straipsnio 1 dalyje ir 4 straipsnio 2 dalyje nustatytų skaidrumo užtikrinimo reikalavimų ir informuoti vartotoją apie sumas, kurias jis praranda dėl „apatinės ribos sąlygų“ taikymo, ir apie palūkanas, taikomas nesant šių sąlygų, ir ar šie dokumentai taip pat negalioja dėl to, kad ji to nepadarė?

5. Ar nuostatos dėl ieškinių, įtrauktos į bendrąsias paskolos novacijos sutarties sąlygas, gali būti laikomos nesąžiningomis dėl jų esmės pagal [Direktyvos 93/13] 3 straipsnio 1 dalį, atsižvelgiant į šios direktyvos priedą dėl nesąžiningų sąlygų ir konkrečiai – į šio priedo 1 punkto q papunktį

<...>, nes jomis apribojama vartotojų teisė įgyvendinti teises, kurias jie gali įgyti arba kurios gali paaiškėti po sutarties pasirašymo, kaip buvo kalbant apie galimybę susigrąžinti visas sumokėtas palūkanas (pagal 2016 m. gruodžio 21 d. Teisingumo Teismo sprendimą <...>)?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

- 21 Pirmuoju prejudiciniu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiama, kad dėl verslininko ir vartotojo sudarytos sutarties sąlygos, kurią teismas gali pripažinti nesąžininga, šis verslininkas ir šis vartotojas gali pagrįstai sudaryti novacijos sutartį, pagal kurią pastarasis atsisako, kad jam būtų taikomi dėl šios sąlygos pripažinimo nesąžininga kylantys padariniai.
- 22 Reikia priminti, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį valstybės narės nustato, kad sutartyje, kurią verslininkas sudaro su vartotoju, naudojamos nesąžiningos sąlygos nacionalinės teisės aktuose nustatytais sąlygomis nebūtų privalomos vartotojui (2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Gutiérrez Naranjo ir kt.*, C-154/15, C-308/15 ir C-307/15, EU:C:2016:980, 53 punktas).
- 23 Taigi nesąžininga pripažinta sutarties sąlyga iš esmės turi būti laikoma niekada neegzistavusia, todėl ji negali daryti poveikio vartotojui (2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Gutiérrez Naranjo ir kt.*, C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980, 61 punktas).
- 24 Vadinas, pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikę teismai privalo netaikyti nesąžiningų sutarties sąlygų, kad jos nesukeltų privalomų pasekmių vartotojui, nebent vartotojas tam prieštarauja (2019 m. kovo 26 d. Sprendimo *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, EU:C:2019:250, 52 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 25 Vis dėlto iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad vartotojo teisė į veiksmingą apsaugą apima galimybę atsisakyti ginti savo teises, todėl tam tikrais atvejais turi būti atsižvelgiama į vartotojo išreikštą valią, kai pastarasis, nors ir žino, kad nesąžininga sąlyga neprivaloma, nurodo, jog prieštarauja tam, kad į ją nebūtų atsižvelgta, ir taip laisva valia ir būdamas informuotas sutinka su aptariama sąlyga (šiuo klausimu žr. 2016 m. balandžio 14 d. Sprendimo *Sales Sinués ir Drame Ba*, C-381/14 ir C-385/14, EU:C:2016:252, 25 punktą).
- 26 Iš tiesų pagal Direktyvą 93/13 nėra privaloma laikytis joje nustatytos vartotojų apsaugos nuo verslininkų taikomų nesąžiningų sąlygų sistemos. Todėl, jeigu vartotojas pageidauja nesiremti šia apsaugos sistema, ji netaikoma (2019 m. spalio 3 d. Sprendimo *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, 54 punktas).
- 27 Nacionalinis teismas turi prireikus atsižvelgti į vartotojo išreikštą valią, kai pastarasis, nors ir žino, kad nesąžininga sąlyga neprivaloma, vis dėlto nurodo, jog prieštarauja tam, kad į ją nebūtų atsižvelgta, ir taip sutinka su aptariama sąlyga laisva valia ir būdamas pakankamai informuotas (šiuo klausimu žr. 2013 m. vasario 21 d. Sprendimo *Banif Plus Bank*, C-472/11, EU:C:2013:88, 35 punktą).
- 28 Taigi reikia analogiškai pripažinti, kaip savo išvados 39–42 punktuose iš esmės pažymėjo generalinis advokatas, kad vartotojas gali atsisakyti remtis sąlygos nesąžiningumu, kai sudaryta novacijos sutartis, pagal kurią šis atsisako, kad jam būtų taikomi dėl tokios sąlygos pripažinimo nesąžininga kylantys padariniai, su sąlyga, kad vartotojas tai padaro laisva valia ir būdamas pakankamai informuotas.

- 29 Vis dėlto, kaip matyti iš šio sprendimo 25 punkte nurodytos jurisprudencijos, į vartotojo atsisakymą remtis nesąžiningos sąlygos negaliojimu galima atsižvelgti tik tuo atveju, jei tokio atsisakymo metu šis vartotojas žinojo, kad ši sąlyga nėra privaloma, ir iš to kylančius padarinius. Tik tokiu atveju galima pripažinti, kad jis sutinka su tokios sąlygos pakeitimu kita laisva valia ir būdamas pakankamai informuotas, paisant Direktyvos 93/13 3 straipsnyje numatytų reikalavimų, o tai turi patikrinti nacionalinis teismas.
- 30 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, jog pagal ją nedraudžiama, kad dėl verslininko ir vartotojo sudarytos sutarties sąlygos, kurią teismas gali pripažinti nesąžininga, šis verslininkas ir šis vartotojas sudarytų novacijos sutartį, pagal kurią vartotojas atsisako, kad jam būtų taikomi dėl šios sąlygos pripažinimo nesąžininga kylantys padariniai, su sąlyga, kad vartotojas to atsisako laisva valia ir būdamas pakankamai informuotas, o tai turi patikrinti nacionalinis teismas.

Dėl antrojo klausimo

- 31 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 ir 2 dalys turi būti aiškinamos taip, kad sąlyga, numatyta verslininko ir vartotojo sudarytos sutarties, kuria siekiama pakeisti galimai nesąžiningą ankstesnės jų sudarytos sutarties sąlygą arba numatyti šios kitos sąlygos nesąžiningumo padarinius, gali būti laikoma sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, ir prireikus gali būti pripažinta nesąžininga.
- 32 Reikia priminti, kad pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį verslininko su vartotoju sudarytos sutarties sąlygos nesąžiningumo kontrolė susijusi su sąlygomis, dėl kurių nebuvo atskirai derėtasi.
- 33 Šios direktyvos 3 straipsnio 2 dalyje patikslinama, kad visada yra laikoma, kad dėl sąlygos nebuvo atskirai derėtasi, jeigu ji buvo parengta iš anksto, ir vartotojas dėl to negalėjo padaryti įtakos sąlygos esmei, kaip tai būtų tipinės sutarties atveju. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, laikoma parengta bendram naudojimui (2015 m. sausio 15 d. Sprendimo *Šiba*, C-537/13, EU:C:2015:14, 31 punktą).
- 34 Šie reikalavimai gali būti taip pat tenkinami, kiek tai susiję su sąlyga, kuria siekiama pakeisti galimai nesąžiningą ankstesnės tų pačių šalių sudarytos sutarties sąlygą arba nuspręsti dėl šios kitos sąlygos nesąžiningumo padarinių. Aplinkybė, kad nauja sąlyga siekiama pakeisti ankstesnę sąlygą, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, savaime nereiškia, kad nacionalinis teismas neprivalo patikrinti, ar vartotojas iš tikrųjų negalėjo daryti įtakos šios naujos sąlygos esmei, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 2 dalį.
- 35 Pagrindinėje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi atsižvelgti į visas aplinkybes, kuriomis tokia sąlyga buvo pateikta vartotojui, kad nustatytų, ar jis galėjo daryti įtakos jos esmei.
- 36 Šiuo atveju aplinkybė, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama novacijos sutartis buvo sudaryta *Ibercaja Banco* bendrai vykdant naujas derybas dėl hipoteka užtikrintų paskolos sutarčių, kuriose numatyta kintamoji palūkanų norma ir „apatinės ribos“ sąlyga, po to, kai 2013 m. gegužės 9 d. *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas) priėmė Sprendimą 241/2013, galėtų būti įrodymas, kad XZ negalėjo daryti įtakos naujos „apatinės ribos“ sąlygos esmei.
- 37 Tas pats pasakytina apie aplinkybę, kad, kaip nurodė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, bankas nepateikė XZ sutarties kopijos ir neleido jai tos kopijos išsinešti tam, kad ji galėtų ją išnagrinėti ir išanalizuoti.

- 38 Bet kuriuo atveju vien tai, kad XZ, prieš pasirašydama novacijos sutartį, padarė ranka padarytą įrašą, patvirtinantį, kad suprato „apatinės ribos“ sąlygos mechanizmą, neleidžia daryti išvados, kad dėl šios sąlygos buvo atskirai derėtasi ir kad vartotojas iš tikrųjų galėjo daryti įtaką tos sąlygos esmei.
- 39 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad Direktyvos 93/13 3 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad sąlyga, numatyta verslininko ir vartotojo sudarytoje sutartyje siekiant pakeisti galimai nesąžiningą ankstesnės jų sudarytos sutarties sąlygą arba nuspręsti dėl šios sąlygos nesąžiningumo padarinių, gali būti laikoma sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, ir prireikus gali būti pripažinta nesąžininga.

Dėl ketvirtojo klausimo

- 40 Ketvirtuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis, 4 straipsnio 2 dalis ir 5 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad pagal šias nuostatas verslininkui taikomas skaidrumo reikalavimas reiškia, kad kai šis su vartotoju sudaro hipoteka užtikrintą paskolos sutartį su kintamąja palūkanų norma, kurioje nustatyta „apatinės ribos“ sąlyga, jis turi pateikti vartotojui informaciją, būtina suprasti ekonominiams padariniams, kurie jam kyla sudarius šią sutartį pagal šia sąlyga nustatyto „apatinės ribos“ mechanizmą.
- 41 Pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį ta verslininko ir vartotojo sudarytos sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš šios sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai.
- 42 Kaip nurodyta Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje, tokios sutarties sąlygų nesąžiningumo vertinimas nėra susijęs nei su pagrindinio sutarties dalyko apibrėžimu, nei su kainos ir atlygio adekvatumu mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms, jei šios sąlygos pateikiamos „aiškia, suprantama kalba“.
- 43 Be to, minėtos direktyvos 5 straipsnyje nustatyta, kad kai visos ar tam tikros vartotojui siūlomos sutarties sąlygos pateikiamos raštu, jos visada turi būti išdėstomos „aiškia, suprantama kalba“.
- 44 Iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje ir 5 straipsnyje nurodytas skaidrumo reikalavimas negali būti susiaurintas tik iki to, kaip atitinkama sąlyga suprantama formaliai ir gramatiškai. Minėtoje direktyvoje nustatyta apsaugos sistema pagrįsta idėja, kad vartotojas yra silpnesnėje padėtyje nei verslininkas dėl, be kita ko, turimos informacijos lygio, tad ši toje pačioje direktyvoje įtvirtintą sutarčių sąlygų aiškumo ir suprantamumo, taigi ir skaidrumo, reikalavimą reikia aiškinti plačiai (2020 m. kovo 3 d. Sprendimo *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 50 punktas).
- 45 Taigi sutarties sąlygos aiškumo ir suprantamos kalbos reikalavimą reikia suprasti kaip reiškiantį ir tai, kad sutartyje būtų skaidriai nurodyta, kaip konkrečiai veikia atitinkamoje sąlygoje nurodytas mechanizmas, taip pat atitinkamu atveju šio mechanizmo ryšys su kitose sąlygose nustatytu mechanizmu, kad šiam vartotojui būtų sudaryta galimybė pagal tikslus ir suprantamus kriterijus numatyti jam dėl tokios sąlygos atsirandančius ekonominius padarinius (2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 45 punktas).
- 46 Kiek tai susiję su hipoteka užtikrinta paskolos sutartimi, nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į visas svarbias faktines aplinkybes, įskaitant reklamą ir per derybas dėl sutarties paskolos davėjo pateiktą informaciją, turi atlikti šiuo klausimu reikalingus patikrinimus. Konkrečiai kalbant, nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į visas su sutarties sudarymu susijusias aplinkybes, turi patikrinti, ar vartotojui buvo perduota visa informacija, kuri gali turėti įtakos jo išpareigojimų apimčiai ir leistų įvertinti, be kita ko, visą jo paskolos kainą. Atliekant šį vertinimą lemiamą reikšmę turi, pirma, tai, ar sąlygos suformuluotos aiškiai ir suprantamai, kad leistų vidutiniam vartotojui įvertinti šią kainą, ir, antra,

aplinkybė, kad kredito sutartyje nenurodyta informacija, kuri, atsižvelgiant į šios sutarties dalyku esančių prekių ir paslaugų pobūdį, laikoma esmine (2020 m. kovo 3 d. Sprendimo *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 52 punktas).

- 47 Konkrečiai kalbant, informacijos apie sutarties sąlygas ir jos sudarymo pasekmes pateikimas prieš sudarant tokią sutartį vartotojui yra ypač svarbus. Būtent remdamasis šia informacija jis nusprendžia, ar nori būti saistomas sąlygų, kurias iš anksto suformuluoja verslininkas (2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Gutiérrez Naranjo ir kt.*, C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980, 50 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 48 Be to, sutarties sąlygos nesąžiningą pobūdį reikia vertinti remiantis atitinkamos sutarties sudarymo momentu, atsižvelgiant į visas aplinkybes, kurias verslininkas galėjo žinoti tuo momentu ir kurios galėjo turėti įtakos vėlesniam jos įvykdymui, nes sutarties sąlyga gali lemti šalių disbalansą, kuris pasireiškia tik vykdant sutartį (2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriciuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 54 punktas).
- 49 Vadinas, tai, ar verslininkas laikosi Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje ir 5 straipsnyje numatyto skaidrumo reikalavimo, turi būti vertinama atsižvelgiant į informaciją, kurią šis verslininkas turėjo sutarties su vartotoju sudarymo dieną.
- 50 Konkrečiai dėl „apatinės ribos“ sąlygos, įtvirtintos paskolos sutartyje, kurioje nustatyta kintamoji palūkanų norma, reikia pažymėti, kad mechanizmo, ribojančio palūkanų normos kaitą jai mažėjant, finansiniai padariniai neišvengiamai priklauso nuo lyginamojo indekso, kuriuo remiantis apskaičiuojama tokia palūkanų norma, pokyčių.
- 51 Šiomis aplinkybėmis atitinkamam vartotojui turi būti suteikta galimybė suprasti jam pagal tokią sąlygą kylančius ekonominius padarinius (2019 m. birželio 5 d. Sprendimo *GT*, C-38/17, EU:C:2019:461, 33 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 52 Kalbant apie sąlygą, skirtą kintamosios normos, apskaičiuotos remiantis lyginamuoju indeksu, kaitai, kai ji mažėja, riboti, vis dėlto reikia pažymėti, kad tiksliai šios normos vertė negali būti nustatyta paskolos sutartyje visam jos galiojimo laikotarpiui. Todėl negalima reikalauti, kad verslininkas pateiktų tikslią informaciją apie finansinius padarinius, susijusius su palūkanų normos kaita galiojant sutarčiai, nes ši kaita priklauso nuo ateities įvykių, kurių negalima numatyti ir kurie nepriklauso nuo šio verslininko valios. Konkrečiai kalbant, kintamosios palūkanų normos taikymas vien dėl savo pobūdžio lemia būsimų mokėtinų įmokų dydžio svyravimus, todėl minėtas verslininkas negali nurodyti tikslaus „apatinės ribos“ sąlygos taikymo poveikio šioms įmokoms.
- 53 Vis dėlto Teisingumo Teismas dėl hipoteka užtikrintų paskolų su kintamąja palūkanų norma nusprendė, kad informacijos apie indekso, kuriuo remiantis apskaičiuojama ši palūkanų norma, raidą praityje pateikimas yra ypač svarbus (šiuo klausimu žr. 2020 m. kovo 3 d. Sprendimo *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 56 punktas).
- 54 Iš tiesų, pateikiant tokią informaciją vartotojui gali būti suteikta galimybė, turint omenyje ankstesnius svyravimus, suvokti, kad galbūt jis negalės pasinaudoti mažesnėmis normomis, nei jam pasiūlyta „apatinės ribos“ norma.
- 55 Dėl sumų, kurių vartotojas atsisako sutikdamas su nauja „apatinės ribos“ sąlyga ir kurios atitinka skirtumą tarp sumų, vartotojo sumokėtų pagal pirminę „apatinės ribos“ sąlygą, ir sumų, kurias vartotojas būtų sumokėjęs, jei nebūtų „apatinės ribos“ sąlygos, reikia pažymėti, kad šias sumas iš principo gali lengvai nustatyti vidutinis pakankamai informuotas ir pakankamai nuovokus vartotojas, jeigu jis iš verslininko, šiuo atveju banko, kuris yra ekspertas šioje srityje ir turi tam reikalingų žinių, gavo visus būtinius duomenis.

56 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad į pateiktą ketvirtą klausimą reikia atsakyti taip, kad Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis, 4 straipsnio 2 dalis ir 5 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad pagal šias nuostatas verslininkui taikomas skaidrumo reikalavimas reiškia, jog sudarant hipoteka užtikrintos paskolos sutartį su kintamąja palūkanų norma, kurioje nustatyta „apatinės ribos“ sąlyga, jis turi pateikti vartotojui informaciją, būtiną suprasti ekonominiams padariniams, kurie jam kyla sudarius šią sutartį pagal šia sąlyga nustatyto „apatinės ribos“ mechanizmą, visų pirma pateikiant informaciją apie indekso, kuriuo remiantis ši norma apskaičiuota, raidą praeityje.

Dėl trečiojo ir penktojo klausimų

57 Trečiuoju ir penktuoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis, siejama su šios direktyvos priedo 1 punkto q papunkčiu, ir šios direktyvos 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad sąlyga, numatyta novacijos sutartyje, kuria pakeičiama ankstesnės sutarties sąlyga, pagal kurią verslininkas ir vartotojas atsisako vienas kitam pareikšti ieškinius ginant reikalavimus, susijusius, be kita ko, tiek su pradine sąlyga, pakeista šia novacijos sutartimi, tiek su jos nauja sąlyga, turi būti laikoma „nesąžininga“.

58 Iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad novacijos sutartyje *Ibercaja Banco* ir XR susitarė sumažinti „apatinės ribos“ normą, kuri buvo taikoma pagal hipoteka užtikrintos paskolos sutartį, ir atsisakyti vienas kitam pareikšti ieškinius, susijusius su senąja ir naująja „apatinės ribos“ sąlygomis.

59 Kadangi tokia atsisakymo sąlyga nustatyta verslininko su vartotoju sudarytoje sutartyje, nacionalinis teismas gali konstatuoti, kad ji yra nesąžininga, atlikęs Direktyvos 93/13 3 straipsnyje numatytą patikrinimą ir įvertinęs, kad dėl šios sąlygos nebuvo atskirai derėtasi ir buvo paisoma šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje nustatytų apribojimų.

60 Iš šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalies matyti, kad sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai.

61 Nacionalinis teismas turi patikrinti, ar sutarties sąlygos, dėl kurių kreiptasi į jį, turi būti laikomos nesąžiningomis, atsižvelgiant iš esmės į visas bylos aplinkybes, kaip nurodyta tos pačios direktyvos 4 straipsnio 1 dalyje (2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendimo *Banco Santander ir Escobedo Cortés*, C-96/16 ir C-94/17, EU:C:2018:643, 66 punktas).

62 Būtent nacionalinis teismas turi nustatyti, ar, atsižvelgiant į nagrinėjamos bylos aplinkybes, sąlyga atitinka sąžiningumo, pusiausvyros ir skaidrumo reikalavimus. Vis dėlto Teisingumo Teismas turi jurisdikciją remiantis Direktyvos 93/13 nuostatomis nustatyti kriterijus, kuriuos šis teismas gali arba turi taikyti, atlikdamas tokį vertinimą (2016 m. liepos 28 d. Sprendimo *Verein für Konsumenteninformation*, C-191/15, EU:C:2016:612, 65 punktas).

63 Be to, kaip matyti iš Direktyvos 93/13 3 straipsnio 3 dalies, šios direktyvos priede yra pateiktas orientacinis, o ne išsamus sąlygų, kurias galima laikyti nesąžiningomis, sąrašas. Šio priedo 1 punkto q papunktyje kaip sąlygos, kurios gali būti laikomos tokiomis, numatytos sąlygos, kurių tikslas arba rezultatas yra „panaikinti arba trukdyti vartotojo teisei pareikšti ieškinį arba naudotis bet kuria kita teisių gynimo priemone“.

64 Be to, tai, kad verslininkas ir vartotojas atsisako vienas kitam pareikšti ieškinius dėl sutarties sąlygos, netrukdo nacionaliniam teismui vertinti tokios sąlygos nesąžiningumą, jeigu ši sąlyga gali sukelti privalomų padarinių vartotojui.

- 65 Nagrinėjamu atveju iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad novacijos sutartimi *Ibercaja Banco* ir XZ susitarė, pirma, sumažinti „apatinės ribos“ normą, kuri buvo taikoma pagal hipoteka užtikrintos paskolos sutartį, ir, antra, atsisakyti vienas kitam pareikšti ieškinius, susijusius su senąja ir naująja „apatinės ribos“ sąlygomis.
- 66 Pirma, dėl XZ atsisakymo nacionaliniame teisme ginti savo reikalavimus, susijusius su pradine „apatinės ribos“ sąlyga, reikia pažymėti, kad, kaip matyti iš šio sprendimo 25–28 punktų, Direktyva 93/13 savaime nedraudžia vartotojui sutartyje atsisakyti naudoti, kurią jis galėtų gauti dėl sutarties sąlygos pripažinimo nesąžininga, jeigu jis jos atsisakė laisva valia ir būdamas pakankamai informuotas.
- 67 Be to, kaip savo išvados 70–73 punktuose pažymėjo generalinis advokatas, reikia skirti sutartyje, kaip antai taikos sutartyje, kurios dalykas yra išspręsti tarp verslininko ir vartotojo kilusį ginčą, numatytą atsisakymą pareikšti ieškinius, nuo išankstinio bet kokio vartotojo ir verslininko sudarytoje sutartyje numatyto atsisakymo, kaip nurodyta šio sprendimo 75 ir 76 punktuose.
- 68 Vis dėlto sąlyga, kurioje numatyta, kad atsisakoma tarpusavyje pareikšti kokį nors ieškinį, kai sudaromas susitarimas siekiant išspręsti verslininko ir vartotojo ginčą dėl šias dvi šalis saistančios sutarties galiojimo, gali būti pagrindinis šio susitarimo dalykas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį, ir dėl to gali būti išvengta galimo nesąžiningumas vertinimo, su sąlyga, kad ji suformuluota aiškiai ir suprantamai, o tai turi patikrinti nacionalinis teismas.
- 69 Nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad XZ negavo pakankamai informacijos, susijusios su pradine „apatinės ribos“ sąlygos nesąžiningu pobūdžiu, ir apie sumas, kurias ji turėjo teisę susigrąžinti dėl nepagrįstai pagal šią sąlygą sumokėtų sumų.
- 70 Kaip matyti iš šio sprendimo 48 punkto, verslininko su vartotoju sudarytos sutarties sąlygos nesąžiningumą reikia vertinti atsižvelgiant į šios sutarties sudarymo momentą ir visas aplinkybes, apie kurias šis verslininkas galėjo žinoti tuo metu ir kurios galėjo turėti įtakos vėlesniam minėtos sutarties vykdymui, nes dėl sąlygos gali atsirasti disbalansas tarp sutarties šalių, kuris pasireiškia tik vykdant šią sutartį.
- 71 Nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turės išnagrinėti, kokią informaciją turėjo *Ibercaja Banco* novacijos sutarties sudarymo dieną, reikia pažymėti, kad, remiantis Teisingumo Teismui pateikta informacija, ši sutartis buvo sudaryta 2014 m. kovo 4 d. Savo 2013 m. gegužės 9 d. Sprendime 241/2013 (byla, kurioje nagrinėta vartotojų asociacijų inicijuota byla) *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas) nusprendė, kad hipoteka užtikrintos paskolos sutartyse nustatytos „apatinės ribos“ sąlygos iš esmės neatitinka aiškumo ir skaidrumo reikalavimų ir dėl to gali būti pripažintos nesąžiningomis. Taip *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas) apribojo tokių sąlygų pripažinimo negaliojančiomis padarinius ateityje. Vis dėlto tik 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendime *Gutiérrez Naranjo ir kt.* (C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980) Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį toks ribojimas draudžiamas.
- 72 Taigi, pirma, nors sudarant novacijos sutartį buvo galima numatyti pradinės XZ ir *Ibercaja Banco* siejančios „apatinės ribos“ sąlygos nesąžiningumą, atrodo, kad tai nebuvo visiškai tikėtina aplinkybė, nes šios sutarties šalys to nesąžiningumo nekonstatavo vykstant teismo procesui.
- 73 Antra, neatrodo, kad novacijos sutarties sudarymo metu buvusi teisinė padėtis leido *Ibercaja Banco* žinoti, kad nesąžiningos „apatinės ribos“ sąlygos buvimas suteikia teisę reikalauti grąžinti visas pagal šią sąlygą nepagrįstai sumokėtas sumas.

- 74 Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turės įvertinti tikrumo, kuris egzistavo sudarant novacijos sutartį, lygį, kiek tai susiję su pradinės „apatinės ribos“ sąlygos nesąžiningumu, kad nustatytų informacijos, kurią *Ibercaja Banco* turėjo pateikti XZ pagal skaidrumo reikalavimą, kuris jai buvo taikomas pateikiant sąlygą dėl atsisakymo pareikšti ieškinį, apimtį ir tai, ar XZ galėjo suprasti jai dėl nesąžiningumo kylančias teisinės pasekmes.
- 75 Be to, dėl pagrindinės bylos šalių atsisakymo ginti nacionaliniame teisme savo reikalavimus, susijusius su nauja „apatinės ribos“ sąlyga, reikia pažymėti, kaip tai nurodė ir generalinis advokatas savo išvados 43 ir 44 punktuose, kad vartotojas negali pagrįstai įsipareigoti atsisakyti ateityje teisminės apsaugos ir pagal Direktyvą 93/13 jam suteikiamų teisių. Iš tikrųjų jis negali iš esmės suvokti pritarimo tokiai sąlygai padarinių, kiek tai susiję su ateityje galinčiais kilti ginčiais.
- 76 Šiuo klausimu reikia priminti, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis, pagal kurią valstybės narės numato, kad sutartyje, kurią verslininkas sudaro su vartotoju, naudojamos nesąžiningos sąlygos nacionalinės teisės aktuose nustatytais sąlygomis nebūtų privalomos vartotojui, yra imperatyvi (šiuo klausimu žr. 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Gutiérrez Naranjo ir kt.*, C-154/15, C-308/15 ir C-307/15, EU:C:2016:980, 55 punktą). Jeigu vartotojui būtų suteikta galimybė iš anksto atsisakyti teisių, kurias jis turi pagal šia direktyva įgyvendinamą apsaugos sistemą, tai prieštarautų imperatyviam šios nuostatos pobūdžiui ir keltų pavojų šios sistemos veiksmingumui.
- 77 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad į trečiąjį ir penktąjį klausimus reikia atsakyti, kad Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis, siejama su priedo 1 punkto q papunkčiu, ir šios direktyvos 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip:
- verslininko su vartotoju sudarytoje sutartyje numatyta sąlyga siekiant išspręsti egzistuojantį ginčą, pagal kurią šis vartotojas atsisako nacionaliniame teisme ginti reikalavimus, kuriuos būtų galėjęs ginti, jei nebūtų šios sąlygos, gali būti laikoma „nesąžininga“, be kita ko, jeigu vartotojas negalėjo gauti reikšmingos informacijos, leidžiančios suprasti jam dėl tokios sąlygos kylančius teisinius padarinius,
 - sąlyga, pagal kurią tas pats vartotojas būsimų ginčų atveju atsisako pareikšti ieškinius, grindžiamus jo pagal Direktyvą 93/13 turimomis teisėmis, nėra privaloma vartotojui.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 78 Kadangi šis procesas pagrindinių bylų šalims yra vienas iš etapų prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismų nagrinėjamosiose bylose, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šie teismai. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (ketvirtoji kolegija) nusprendžia:

1. 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, jog pagal ją nedraudžiama, kad dėl verslininko ir vartotojo sudarytos sutarties sąlygos, kurią teismas gali pripažinti nesąžininga, šis verslininkas ir šis vartotojas sudarytų novacijos sutartį, pagal kurią vartotojas atsisako, kad jam būtų taikomi dėl šios sąlygos pripažinimo nesąžininga kylantys padariniai, su sąlyga, kad vartotojas to atsisako laisva valia ir būdamas pakankamai informuotas, o tai turi patikrinti nacionalinis teismas.

2. Direktyvos 93/13 3 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, taip, kad sąlyga, numatyta verslininko ir vartotojo sudarytoje sutartyje siekiant pakeisti galimai nesąžiningą ankstesnės jų sudarytos sutarties sąlygą arba nuspręsti dėl šios sąlygos nesąžiningumo padarinių, gali būti laikoma sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, ir prireikus gali būti pripažinta nesąžininga.
3. Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis, 4 straipsnio 2 dalis ir 5 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad pagal šias nuostatas verslininkui taikomas skaidrumo reikalavimas reiškia, jog sudarant hipoteka užtikrintos paskolos sutartį su kintamąja palūkanų norma, kurioje nustatyta „apatinės ribos“ sąlyga, jis turi pateikti vartotojui informaciją, būtiną suprasti ekonominiams padariniams, kurie jam kyla sudarius šią sutartį pagal šia sąlyga nustatyto „apatinės ribos“ mechanizmą, visų pirma pateikiant informaciją apie indekso, kuriuo remiantis ši norma apskaičiuota, raidą praeityje.
4. Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis, siejama su priedo 1 punkto q papunkčiu, ir šios direktyvos 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip:
 - verslininko su vartotoju sudarytoje sutartyje numatyta sąlyga siekiant išspręsti egzistuojantį ginčą, pagal kurią šis vartotojas atsisako nacionaliniame teisme ginti reikalavimus, kuriuos būtų galėjęs ginti, jei nebūtų šios sąlygos, gali būti laikoma „nesąžininga“, be kita ko, jeigu vartotojas negalėjo gauti reikšmingos informacijos, leidžiančios suprasti jam dėl tokios sąlygos kylančius teisinius padarinius,
 - sąlyga, pagal kurią tas pats vartotojas būsimų ginčų atveju atsisako pareikšti ieškinius, grindžiamus jo pagal Direktyvą 93/13 turimomis teisėmis, nėra privaloma vartotojui.

Parašai.